

ความสัมพันธ์อาเซียน-สหรัฐฯ

ภูมิหลัง

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับสหรัฐฯ เริ่มต้นอย่างเป็นทางการเมื่อปี 2520 (ค.ศ. 1977) โดยในระยะแรกเน้นความร่วมมือด้านการพัฒนา ต่อมาขยายถึงความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุน โดยประเทศสมาชิกอาเซียนประสงค์ที่จะส่งเสริมความร่วมมือด้านเศรษฐกิจกับสหรัฐฯ ทั้งในระดับทวิภาคีและในลักษณะกลุ่มประเทศ ทั้งนี้ สหรัฐฯ ได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย และยังคงต้องการมีบทบาทสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ในภูมิภาคตลอดมา

1.2 ในปัจจุบัน รัฐบาลสหรัฐฯ มีท่าทีที่จะให้ความสำคัญมากขึ้นกับภูมิภาคเอเชียและเล็งเห็นความสำคัญของอาเซียนทั้งในด้านการเมือง ความมั่นคง และเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากการที่ประธานาธิบดี Barack Obama ได้เข้าร่วมการประชุมผู้นำอาเซียน-สหรัฐฯ (ASEAN-U.S. Leaders' Meeting) รวม 4 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 15 พ.ย. 2552 ที่สิงคโปร์ ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 24 ก.ย. 2553 ที่นครนิวยอร์ก ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 18 พ.ย. 2554 ที่บาห์ลี และ ครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 19 พ.ย. 2555 (ซึ่งเป็นการประชุมระดับผู้นำครั้งแรกที่ประธานาธิบดีสหรัฐฯ เข้าร่วมหลังจากได้รับเลือกตั้งเป็นสมัยที่ 2 เมื่อวันที่ 6 พ.ย. 2555) ทั้งนี้ ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ย้ำเสมอว่า สหรัฐฯ เป็นส่วนหนึ่งของแปซิฟิก (Pacific Nation) และแสดงเจตนาารมณ์ของสหรัฐฯ ที่จะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในภูมิภาคเอเชีย นอกจากนี้ ประธานาธิบดี Obama ยังได้เข้าร่วมการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit –EAS) ครั้งที่ 6 เมื่อวันที่ 19 พ.ย. 2554 ที่บาห์ลี อินโดนีเซีย และครั้งที่ 7 เมื่อวันที่ 20 พ.ย. 2555 ซึ่งนับว่าเป็นครั้งที่สองติดต่อกันที่ผู้นำสหรัฐฯ เข้าร่วม EAS

1.3 ไทยเป็นประเทศผู้ประสานงานความสัมพันธ์อาเซียน-สหรัฐฯ ในช่วงเดือน ก.ค. 2546-ก.ค. 2549 ซึ่งในช่วงดังกล่าว อาเซียนและสหรัฐฯ มีความร่วมมือที่ใกล้ชิดในด้านการต่อต้านการก่อการร้าย โดยทั้งสองฝ่ายได้จัดทำปฏิญญาร่วมอาเซียน-สหรัฐฯ เพื่อความร่วมมือในการต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศ (ASEAN-U.S. Joint Declaration for Cooperation to Combat International Terrorism) เมื่อปี 2545 และความร่วมมือด้านเศรษฐกิจภายใต้กรอบความตกลงการค้าและการลงทุน (Trade and Investment Framework Arrangement – TIFA) ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้ลงนามร่วมกันเมื่อปี 2549

1.4 ประเด็นที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญได้แก่ พัฒนาการในเมียนมาร์ สถานการณ์ในทะเลจีนใต้ ความมั่นคงทางทะเล ความร่วมมือด้านความมั่นคงในกรอบ ASEAN Regional Forum (ARF) การต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ การส่งเสริมการค้าและการลงทุนรวมทั้งการเชิญชวนให้ประเทศอาเซียนพิจารณาเข้าร่วมในกรอบความร่วมมือ Trans-Pacific Partnership (TPP) กรอบของความริเริ่มแม่น้ำโขง Lower Mekong Initiative (LMI) ซึ่งเน้นในเรื่อง คมนาคม การศึกษา สาธารณสุข ความร่วมมือด้านพลังงาน และการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชน การบริหารจัดการภัยพิบัติ การสนับสนุนการสร้างประชาคมอาเซียนภายในปี ค.ศ. 2015 และการพัฒนาความเชื่อมโยง ในภูมิภาคของอาเซียน การให้ความสำคัญของสถาปัตยกรรมในภูมิภาคที่มีอาเซียนเป็นศูนย์กลางและการมีบทบาทที่แข่งขันในการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit-EAS)

1.5 สหรัฐฯ เป็นประเทศแรกที่แต่งตั้งเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำอาเซียน ณ กรุงจาการ์ตา และปัจจุบันมีนาย David Lee Carden เป็นเอกอัครราชทูต

1.6 ที่ประชุมผู้นำอาเซียน-สหรัฐฯ ครั้งที่ 1 ยังได้กำหนดให้มีการจัดตั้ง ASEAN-U.S. Eminent Persons Group (EPG) โดยมอบหมายภารกิจให้ EPG เสนอแนะแนวทางการยกระดับความสัมพันธ์อาเซียน-สหรัฐฯ จาก 'enhanced partnership' เป็น 'strategic partnership' ต่อผู้นำอาเซียน-สหรัฐฯ ทั้งนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอรายงานข้อเสนอแนะต่อที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน-สหรัฐฯ ครั้งที่ 4 แล้ว เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2555 และผู้นำได้มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินการตามข้อเสนอของ EPG ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะของ EPG ครอบคลุมความร่วมมือในทุกมิติ รวมถึงการเมือง ความมั่นคง การค้าและเศรษฐกิจ และสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการศึกษาและการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและประชาชนอาเซียน-สหรัฐฯ

1.7 รมว.กต. สหรัฐฯ นาง Hillary Clinton ได้นำคณะนักธุรกิจสหรัฐฯ กว่า 100 คนเข้าร่วมในการประชุม US-ASEAN Business Forum (เป็นคณะนักธุรกิจสหรัฐฯ ใหญ่ที่สุดที่เดินทางมาหาแนวทางการร่วมมือและลงทุนในภูมิภาคอาเซียน) ที่เมืองเสียมราฐ ประเทศกัมพูชา ในวันที่ 13 ก.ค. 2555 โดยนางสาวยี่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้รับเชิญให้กล่าวสุนทรพจน์เป็นเกียรติแก่การประชุมดังกล่าวด้วย

2. กลไกความร่วมมือ

2.1 เมื่อปี 2548 สหรัฐฯ และอาเซียนได้ออกแถลงการณ์วิสัยทัศน์ร่วมกันว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนเพิ่มพูนระหว่างอาเซียนกับสหรัฐฯ (Joint Vision Statement on the ASEAN-US Enhanced Partnership) ซึ่งเป็นเอกสารกำหนดแนวทางความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมและความร่วมมือเพื่อการพัฒนา

2.2 ปัจจุบัน อาเซียน-สหรัฐฯ มีกลไกความร่วมมือในหลายระดับ ได้แก่ การประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน-สหรัฐฯ (ASEAN-U.S. Leaders' Meeting - AULM) เป็นการประชุมระดับผู้นำการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน-สหรัฐฯ (PMC) เป็นการประชุมประจำปีระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียน-สหรัฐฯ การประชุม ASEAN-U.S. Dialogue เป็นการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส (SOM) ซึ่งจัดขึ้นทุกปี โดยมีหัวข้อการหารือครอบคลุมทุกเรื่อง การประชุม ASEAN-U.S. Joint Cooperation Committee (JCC) เป็นการประชุมระหว่างเอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรอาเซียนกับเอกอัครราชทูตกิจการอาเซียนของสหรัฐฯ และการประชุม ASEAN-U.S. Working Group Meeting เป็นการประชุมในระดับเจ้าหน้าที่ของประเทศสมาชิก เพื่อพิจารณาโครงการความร่วมมือระหว่างอาเซียนและสหรัฐฯ ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในสาขาความร่วมมือตาม Plan of Action to Implement the ASEAN-U.S. Enhanced Partnership